

«Учитель — це найвагоміше досягнення всіх цивілізацій»

Ректори європейських вишів пропонують нову концепцію підготовки педагогів
Об'єднаної Європи
Оксана МИКОЛЮК, «День»

У суботу в Києві закінчився перший в історії форум ректорів педагогічних університетів, у якому взяли участь 20 ректорів європейських вищих навчальних закладів із 11 країн світу (Німеччина, Польща, Литва, Грузія, Словаччина та ін.), а також понад 50 ректорів вітчизняних вишів, а також громадськість та представники держави. Акцент форуму — в самій його назві — «Проблеми підготовки нового вчителя для Об'єднаної Європи XXI ст.». Як зазначив ректор Національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова Віктор Андрущенко, на шляху до Об'єднаної Європи стають складні процеси інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. «У ході історичного розвитку європейська педагогіка сформувала своєрідну платформу цінностей, актуальну для всіх країн і народів континенту. Головними є людиноцентризм, толерантність, екологічна безпека, миролюбність, солідарність... Першим кроком на шляху до цього процесу має стати створення Консорціуму європейських університетів педагогічного профілю. Другим — розробка Концепції та звернення до урядів країн Європи з відповідною пропозицією щодо її реалізації. Третім — переведення проблеми в практичну площину з урахуванням усіх національних та інших особливостей країн європейського простору», — сказав Віктор Андрущенко. Представники педагогічної науки багато говорили про місію вчителя в суспільстві, про його сьогоденний невисокий статус і про те, що саме на вчителів лежить відповідальність за рівень духовності в соціумі. Як же повернути професії вчителя престижність, як зробити так, щоб учитель став авторитетом серед дорослих і дітей — «День» поцікавився думкою ректора Вільнюського педагогічного університету, професора Альгірдаса ГАЙЖУТІСА.

— Пане Альгірдасе, європейський форум ректорів проходить під назвою «Проблема підготовки нового вчителя для Об'єднаної Європи XXI століття». Яким ви бачите нового вчителя?

— Зараз і рівень підготовки вчителів, і їхня місія в суспільстві змінилися — в тому сенсі, що раніше соціальний престиж вчителів був дуже високим. Мої батьки та їхні батьки, які, до речі, говорили про незалежну Литву ще до Другої світової війни, завжди підкреслювали, що кожна людина, яка поважає себе й іншу людину, завжди знімає капелюха перед трьома людьми — вчителем, ксьондзом і лікарем. Ситуація дуже змінилася не лише в Литві чи Україні, а й у інших європейських країнах. Тому одна з найважливіших наших проблем — як у державі, так і в конкретному суспільстві — підняти соціальний престиж вчителя. А це пошана, особливе ставлення до вчителя. Не можу сказати, що зараз ми досягли якихось істотних результатів, про які я міг би відкрито говорити й подавати приклад. Якщо взяти ЗМІ, то дуже часто до них просочується багато всіляких негативних історій на тему школи. Немає позитивного бачення школи, підкреслення винятковості місіонерської професії вчителя. Хоча є по телебаченню передачі цікаві — їх значно менше — про внесок вчителя в розвиток конкретного талановитого учня, про роботу вчителів зі здібними, обдарованими дітьми, передовими учнями. Ви знаєте, що за радянських часів нас учили, що всі професії рівні й потрібні, що всі шануються. Але надто багато декларацій про рівність і почесність — і у результаті нічого подібного не виходить... Я — ректор профільного університету, а профільність університету — це дуже істотна складова. Торік європейська конференція ректорів педагогічних вишів проходила в Палермо в Сицилії. Вона була присвячена саме цій темі — профільності. Коли ми стали членами Європейського Союзу,

з'явилися в освіті нові стандарти, загальні критерії (Болонський процес, Лісабонські стратегії) — це дуже добре. І ви будете в Євросоюзі, і вас усе це чекає, але був час, коли нам здавалося, що є надто багато нормувань. Але як людина, котра певний час була президентом усіх громадських організацій Литви, — так званого форуму майбутнього Європи, я розумію, що все це — істотна складова підготовки вчителя, який має бути готовим працювати в різних структурах, пов'язаних з освітою (муніципалітетах, різних організаціях, структурах). Вчитель не повинен уміти лише викладати математику, литовську мову або історію. Тому питання, як підготувати такого універсального вчителя, який міг би почуватися впевнено в різних структурах суспільного життя, причому в структурах, де функція вчителства — не найголовніша, але... й не другорядна, — головне для нас, нашого вишу.

Нинішня назва нашого університету — Вільнюський педагогічний університет, але нещодавно наш парламент ухвалив рішення назвати університет Вільнюським едукологічним університетом. Педагогіка становить основу едукології, а едукологія — це багато різних дисциплін, професій, пов'язаних з вихованням, освітою суспільства як такого. Причому школа — це серцевина всієї нашої роботи, а решта — адміністрування, менеджмент — усе, пов'язане з системою освіти. Бо якщо в суспільстві немає справжньої системи освіти, добра не чекайте. Тому що всім зрозуміло, що в цій системі ростуть наші діти. І від того, як вони проходять дошкільну підготовку, навчання в школі, у вишах, залежить те, якими будуть литовці, українці, німці й інші національності, і якими будуть їхні держави. Суть едукології базується на вузлі модерного суспільства як такого. Зауважу, що зараз у нас проходить реструктуризація й шкільної освіти, й вищої. Тому багато щоденних проблем, багато дискусій, психологічної напруженості і, думаю, деяких помилок.

— Чи вистачає охочих навчатися у вашому університеті?

— Так. Два роки тому було запроваджено законодавче нововведення: іспит на мотивацію. Такі іспити бувають лише в деяких випадках — коли людина вступає, наприклад, до академії, пов'язаної з творчістю, або на спортивний факультет (перевіряють, чи є фізичні дані). І вже другий рік у нас запроваджено такий іспит. До речі, це складне випробування. Уявіть, приїжджає людина з глибинки, і вона має відповідати на безліч запитань членів комісії. Звичайний іспит складаєш перед доцентами або професорами, а тут — ціла комісія з докторів і професорів. У Литві створено лише 4—5 комісій різних університетів. Звісно, кількість представників з нашого університету — найбільша: ми покриваємо 80% усіх вчителів і просвітителів Литви. Ми не намагаємося все взяти у свої руки — і в інших університетах є програми, пов'язані з підготовкою вчителів. Я думаю, що такий іспит пішов на користь, бо другий рік ми отримуємо більш мотивованих студентів.

ФОТО МИКОЛИ ТИМЧЕНКА

ЗАВДАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ — ГОТУВАТИ ВЧИТЕЛІВ, ЯКІ НЕ ТІЛЬКИ ДОБРЕ ЗНАЮТЬ СВІЙ ПРЕДМЕТ, А Й ОРІЄНТУЮТЬСЯ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

— Ви говорили, що в Литві — реструктуризація вищої освіти. У чому вона виявляється у вашому університеті?

— Як університет ми зменшуємося. Це пов'язано з демографічними проблемами, з тим, що багато молодих людей виїжджає за кордон. Я думаю, що це піде на користь, тому що великі університети — це, як на мене, згубна справа. Звісно, на кількості студентів університет може заробити, але річ не лише в цьому. Коли є величезна кількість учнів, стосунки між студентами стають більш формалізованими. Зараз серед знавців вищої освіти побутує думка, і я сам це декларую, що кількість студентів має бути в межах 10 тисяч. Університет — це мозок нації, й має бути органічний зв'язок цього мозку з історією, культурою народу. Якщо ж ці зв'язки стають

формальними, «мозок» не отримує сили. А, зауважу, мозок отримує інформацію від усього «тіла». Тому я думаю, що не варто ганятися ні за грошима, ні за кількістю студентів. Як і не варто добиватися надпродукування певних спеціальностей. У Литві спостерігається зараз таке явище, як надпродукування фахівців з деяких професій — юристів, менеджерів, економістів. Таких «штампує» багато університетів. Але я як ректор займаю таку позицію: якщо у нас зменшується кількість студентів, то це на краще. Тим паче що викладацько-професорський склад став згуртованішим, добірнішим. Поліпшилися й зв'язки між студентами.

— Одним з чинників непрестижності вчительської професії в Україні є низька зарплата. Як з цим в Литві? Чи вдалося зацікавити майбутніх вчителів з фінансового погляду?

— У Литві ми тривалий час добивалися того, щоб зарплата вчителів піднялася. Точну цифру я не можу назвати, але вчительська зарплата деяких категорій — вище, ніж у викладачів університетів. Тому тепер ми добиваємося того, щоб зарплати у вищій освіті були не нижчі, ніж деякі зарплати в деяких категоріях вчителів. Виступаючи перед студентами, вчителями та викладачами, я завжди підкреслюю, що є три форми капіталу — фінансовий, матеріальний і символічний (Маркс давно застарів, і з ним можна розпрощатися). Що таке символічний капітал? Поясню на прикладі вчителя. Якщо в державі добре влаштована система освіти, то вчитель має право на чотири місяці відпустки. Це символічний капітал, людина може займатися тим, чим хоче, розвиватися, вдосконалюватися тощо. Ось тут — усі ресурси, тому що це життя. Навіть ксьондз таким не може похвалитися. Я наполягаю на тому, що вчитель — це найвагоміше досягнення всіх цивілізацій, і статус його як просвітителя має бути високим.